

Vîrameyîşê Serranê Qeçkekeya Sêwregi De: Perspektîfêno Sosyo-Bîyografîk

Siverek'teki çocukluk yıllarından anılar: Sosyo-biyografik bir perspektif

Memories from childhood years in Siverek: A socio-biographical perspective

Osman AY TAR

<https://orcid.org/0000-0001-9496-4342> | osman.aytar@mdh.se

Assoc. Prof., School of Health, Care and Social Welfare Division of Social Work, Mälardalen University, Sweden

ROR ID: <https://ror.org/033vfbz75>

Jêgir Citation Atıf	Aytar, O. (2025). Vîrameyîşê serranê qeçkekeya sêwregi de: perspektîfêno sosyo-bîyografîk. <i>Artuklu Kurdology</i> (20). 01-15 https://doi.org/10.35859/artuklukurdology.1719813
Dîroka Şandinê Submission Date Geliş tarihi	14.06.2025
Dîroka Qebûlê Acceptance Date Kabul Tarihi	16.09.2025
Dîroka Weşandinê Publication Date Yayın tarihi	30.09.2025
Cureyê Gotarê Article Type Makale Türü	Gotara vekolînê Research article Araştırma makalesi
Hakemî Peer-Review Hakemlik	Cot Nenas – Du ji derve Double anonymized - Two External Çift Taraflı Kör Hakemlik – İki hakem
Beyana Etîk Ethical Statement Etik Beyanı	Hatîye beyankirin ku di pêkanîn û nivîsina vê xebatê de hemû rêzikên zanistî û etik hatine şopandin û hemû çavkanî bi awayekî têkûz hatine referanskirin. Ragihandina Etîkê: jms@artuklu.edu.tr . It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Ethical notification: jms@artuklu.edu.tr Bu çalışma yapılırken ve yazılırken bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıfta bulunulduğu beyan edilir. Etik Bildirim: jms@artuklu.edu.tr
Kontrola İntihalê Plagiarism Checks Benzerlik Kontrolü	Belê – İntihal.net Yes – İntihal.net Evet – İntihal.net
Nakokiyên Berjewendîyan Conflicts of Interest Çıkar Çatışması	Di gotarê de di navbera nivîskar û ti aliyên din nakokîya berjewendîyê tune ye. There is no conflict of interest between the author and any parties in the article. Yazar ile makalede yer alan taraflar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Alîkarîya Darayî Grant Support Maddi Destek	Nivîskar beyan dike ku wan wî ji bo vê vekolînê ti fonên derveyî wernegirtine. The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. Yazar(lar), bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul etmektedirler.
Polîtîkaya Hişê Çêkirî AI Policy Yapay Zeka Politikası	Nivîskar beyan dike ku di nivîsina gotarê de alîkarîya HÇ wernegirtiye. The author(s) declares that they have not used AI in producing this paper. Yazar(lar) bu makalenin yazımı aşamasına YZ kullanmadıklarını beyan eder.
Mafê Telifê & Destûr Copyright & License Telif Hakkı & Lisanslama	Nivîskar li jer lisansa CC BY-NC 4.0 mafê xwe yê li ser xebata xwe diparêzin. Authors publishing in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. Dergide yayın yapan yazarlar, CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif haklarını saklı tutarlar.
Agahîyên İndeksan Indexing Dizinleme Bilgisi	DOAJ, MLA, ErihPlus, Linguistic Bibliography, EBSCO, ProQuest

Kilmnus

Vîrameyîşê qeçekeyî behsêna ke zaf cayan de vijêna vernîya ma. Hetê beşê zanistî sey edebiyat, tarîx, antropolojî, sosyolojî, sosyo-linguîstîk, perwerde, organizasyon, averşîyayena merdimî û psikolojî de, vîrameyîşê qeçekeyî goreyê weçînayîşê perspektîfî şenê bibê babetêndo esasî. Bi taybetî zî wexto ke merdim bi bajarê qeçekeya xo ra dûrî keweno, him hetê keyfweşey, him hetê nostaljî û him zî hetê travma û çiyê winayina na babetî hewna şena bibo aktuel. Bi nê behsîya girêdaye, amancê na xebate o yo ke bi raya vîrameyîşê qeçekeyî yê tayn sêwregijan tesbîtkerdena vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî qeçekeya Sêwregi (Sêrek, Sûki, Siverek) de yo. Metodê xebati kalitatîv o û materyal zî roportajê bi 18 sêwregijê ke welatanê cîya yê Ewropa di, çend metropolanê Tirkîya de û Sêwregi de manenê ra teşkil beno. Bi analizêndo sosyo-bîyografîka seybiyayeyê û cîyabîyayeyê mîyandê vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî yê qeçekeya Sêwregi de ameyê tesbîtkerdene. Bi nê ya girêdaye, tayn nimûneyê keyfweşey, nostaljî, travma û çiyê sey nînan zî ameyê tesbîtkerdene. Netîceya xebate bi girêdayena xo ya bi zanistanê sey tarîx, sosyolojî, psikolojî, pedagojî, weşey, kultur û cografya ya him vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî qeçekeya sêwregijan ser o, him zeki sûka Sêwregi bi xo ser o û him zî vîrameyîşê vîrînêbîyayeyê sûke û cayê sey Sêwregi ser o zanayîşo ke esto xurtêr kenê.

Kilîçekuye: Vîrameyîşê qeçekeyi, Sêwregi, nostalji, sosyo-bîyografi

Nuqtayê Serekeyî

Vîrameyîşê qeçekeyî zafê şaxanê zanistî de sey yew babeta sereke ya cigêrayîşî vejîyena hemverê ma. Çocukluk anıları, birçok bilim dalında temel bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkar.

Însanî wexto ke bajarê gedetîya xo ra dûrî kewenê, nê xatirayî hetê nostaljî, travma û hîsanê weşan ra hîna benê muhîm. İnsanlar çocukluk şehirlerinden uzaklaştıklarında, bu anılar nostalji, travma ve hoş duygular açısından daha da önem kazanır.

Amancê na xebate, bi xatirayanê tayê sêwregijan ya, xatirayanê gedetî yê Sêwregi ke nêameyê vîrakerdene vejê werte. Bu çalışmanın amacı, bazı Siverekliilerin anıları aracılığıyla Siverek'teki unutulmayan çocukluk anılarını ortaya çıkarmaktır.

Xebate, binge yê xo dîdarê (mulaqat) ke 18 kesen reyde ameyê kerdene ser o bi metodê kalitatîfî ya ameyakerdene, bi analizê sosyo-bîyografîkî ya cimendeyî (seypêbîyayîşî), cîyayîyeyî û fenomenê eleqedarî ameyê nîrxnayîş.

Öz

Çocukluk anıları, birçok yerde karşımıza çıkan bir konudur. Edebiyat, tarih, antropoloji, sosyoloji, sosyo-linguistik, eğitim, organizasyon, insan gelişimi ve psikoloji gibi bilim dalları açısından çocukluk anıları seçilen perspektife göre temel bir konu olabilirler. Özellikle insan çocukluk şehrinde uzaklaşınca, hem hoş giden şeyler, hem nostalji ve hem de travma ve benzeri olgular açısından bu konu daha fazla güncellik kazanabilir. Bu konu ile bağlantılı olarak bu çalışmanın amacı, bazı Siverekliilerin çocukluk anıları yoluyla Siverek'teki (Sêwregi, Sêrek, Sûki) çocukluğun unutulmayan anılarını tespit etmektir. Çalışmanın metodu kalitatif metoddur ve materyal Avrupa'nın değişik ülkelerinde, bazı metropol şehirlerde ve halen Siverek'te bulunan 18 Siverekli ile yapılan söyleşilerden oluşmaktadır. Sosyo-biyografik bir analiz yoluyla, Siverek'teki çocukluğun unutulmayan anıları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmektedir. Bununla bağlantılı olarak hoş giden şeyler, nostalji, travma ve bunlar gibi olgular da tespit edilmektedir. Tarih, sosyoloji, psikoloji, pedagoji, sağlık, kültür ve coğrafya gibi bilim dallarıyla bağlantılı olarak çalışmanın sonuçları hem Siverekliilerin unutulmayan çocukluk anıları, hem şehir olarak Siverek'in bizzat kendisi ve hem de Siverek benzeri şehir ve yerleşim alanlarıyla ilgili unutulmayan çocukluk anıları üzerine var olan bilgilere zenginlik katmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk anıları, Siverek, nostalji, sosyo-biyografi

Öne Çıkanlar

Çocukluk anıları, birçok bilim dalında temel bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkar.

İnsanlar çocukluk şehirlerinden uzaklaştıklarında, bu anılar nostalji, travma ve hoş duygular açısından daha da önem kazanır.

Bu çalışmanın amacı, bazı Siverekliilerin anıları aracılığıyla Siverek'teki unutulmayan çocukluk anılarını ortaya çıkarmaktır.

Çalışma, 18 kişiyle yapılan görüşmelere dayalı kalitatif bir yöntemle yürütülmüş, sosyo-biyografik analiz yoluyla benzerlikler, farklılıklar ve ilgili olgular değerlendirilmiştir.

Abstract

Childhood memories are a topic encountered in many contexts. In scientific fields such as literature, history, anthropology, sociology, sociolinguistics, education, organizational studies, human development, and psychology, childhood memories can serve as a central subject depending on the chosen perspective. Especially when individuals move away from their childhood city, this topic often becomes more prominent in relation to pleasant experiences, nostalgia, trauma, and similar phenomena. In this context, the aim of this study is to identify the unforgettable childhood memories of Siverek (Sêwregî, Sêrek, Sûki) through the recollections of several individuals. The study uses a qualitative method, with material consisting of interviews with 18 individuals from Siverek who now live in various European countries, some metropolitan cities, and Siverek itself. Through socio-biographical analysis, the study identifies the similarities and differences among the unforgettable childhood moments in Siverek. Related phenomena such as pleasant experiences, nostalgia, and trauma are also examined. The results, relevant to disciplines such as history, sociology, psychology, pedagogy, health, culture, and geography, contribute to the existing knowledge about the unforgettable childhood memories of individuals from Siverek, about Siverek as a city, and about unforgettable childhood memories from cities and regions similar to Siverek.

Keywords: Childhood memories, Siverek, nostalgia, socio-biography

Highlights

Childhood memories emerge as a central research topic in many scientific disciplines.

When people move away from their childhood city, these memories gain greater significance in terms of nostalgia, trauma, and pleasant experiences.

The aim of this study is to reveal the unforgettable childhood memories of Siverek through the recollections of several individuals.

The research was conducted using a qualitative method based on interviews with 18 participants, and socio-biographical analysis was employed to evaluate similarities, differences, and related phenomena.

Destpêk¹

*Ti halîna qeçekeya mi
 Ti cayê ayabîyayena xortaneya mi
 Ti hesretêna jîyana mi na to ra dûrîmende
 To ra dûrî henday serrî ravêrî zî
 Ti hewna eşqa mi ya vîrînêbiyayê ya
 Ti hewna Sêwrega zerrîya mi na ...
 Ma bi boya to ya serxoş bibê zî
 Ma bi telîyanê to ya bitewê zî
 Ti tim gulênda mi na Sêwregi
 Ti bi gulbîyayena xo
 Bi telîyanê xo
 Gulênda zerrîya mi na ...
 (Aytar, 2023, r. 57)*

Vîrameyîşan de elaqeyê nezdî mîyandê babetê vîrameyîşan û weynayîşê kesitîya merdiman ser o estê. Goreyê lêkolînênda Surrî (2006, r. 1721-1722) hîrê babetê sereke yê vîrameyîşê heyatî ser o estê ke xoafirneyena kesayetîyan de xo musnenê. Awakerdene û ser o qiseykerdena hîkayeyênda heyatî (*The development and telling of a life story*) nînan ra babeta yewin a goreyê Surrî (2006, r. 1721-1722). Goreyê na babete kesayetî, hîkayeyênda heyatî ya ke temamê heyatî de yena afirnayene. Na afirnayene hetkarîya kesana kena ke bîşkê kesayetîya aktûelî bi demê verînî ya girê bidê û no zî hîkayeya heyatî de hisê berde wamey peyda keno. Surr (2006, r. 1722), neweraviraştana hîkayebîyayê sereameyayeyî û hedîseyê heyatî yê bîyografîk yê weçînayeyî (*The storied reconstruction of selected biographical life events and experiences*), sey babeta didine name kena. Ziwanardena vîrameyîşê ke bi hedîse û tecrûbeyê heyatî ya girêdayeyê xizmetê de amancan kenê. Amanco sifteyin o yo ke kesayetîya nika bi raya girêdanê bi hedîseyê verînî ya xo bîmane kena. Na neweraawankerdena (reconstruction) hedîseyan, şena hetkarîya muhafezekerdişê tayn çîyanê muhîman bikero ke merdimî, heyatê înan û merdimî bi xo bêro vurnayene. Babeta hîrêyine ke Surr (2006, r. 1722) behs kena, qiseykerdenê hîkayeyanême taforîk (*The telling of metaphorical stories*) ser o ya û qiseykerdene de şuxulnayena metaforan şîrovekerdenênda sey pûselî virazena ke cewabêndê ci yo qethî çin yo. Surr (2006, r. 1722) xebata xo de na babete ser o behsê hîrê tezan kena. Goreyê tezê siftî, metafor zaf beşê zanayeni açarneno qiseya kompaktî. Metaforî neqîlkerdena taybetmendîyan de îmkân danê ke çîyê ke şertê bînî de zehmeteya behskerdenê esta, sey tezê didîni yeno îfadekerdene. Tezo hîrêyin jî o yo ke metaforî çîyanê nemetaforîkan ra hîna vêşêr nezdîyê maneyê akerde yê hedîse û rasteya hîsî yê.

Nê hîrê babetê vîrameyîşê ke Surr (2006, r. 1721-1722) nusena de elaqeyê kesana bi merdimê bînan ra, bi maneyo hîra çorşmeyê xo yê sosyâlî ra, cayêdo muhîm gêno û qandê ney zî xebata xo ya vîrameyîşê kesana bi nêweşeya demans ser o sey “Teorîya sosyo-bîyografîk” (Surr, 2006, r. 1720) name kena. No perspektîf îmkân dano ke vîrameyîşan de ne tenya kesî bi xo, kesê ke bi rolanê cîya-cîya çorşmeyê kesana de estê, taybetmendîyê ca û çîyê winayînî zî şenê bêrê analîzkerdene.

Cigêrayîşê narratîvîyê ke vîrameyîşê merdiman materyalê bîngeyînî yê înan ê, herçend bi giraneya zanistê sey edebîyat, tarîx, antropolojî, sosyolojî, sosyo-linguîstîk û perwerde ra ameybê zî, warê organîzasyon, raverşîyayena însanan, psîkolojî û warê winayînan de zî xo musnenê (Creswell, 2013, r. 70-71). Merdim wexto ewnîyêno beşanê cîyayanê zanistey a, hetê muhtewa, form û cayê vîrameyîşê otobîyografîkî ser o teorî û perspektîfê cîyayî estê (De la Mata ûeb., 2019, r. 103-105; Reese, & Robertson, 2019, r. 79-80). Ferqê mabêndê merdimê welat û kulturê rojawanî (bi taybetî Ewrûpa û

¹ Zaf spas embazê ercîyayeyî Haydar Diljen, Ihsan Espar, Mahmut Kiper û Nihat Saganda qandê wendîni û pêşnî-yarê şîma yê nê nuştayî ser o; zaf spas şîma heme sêwregijê ke bi vîrardênê xo reng da nê nuştayê min.

Amerîka) û welat û kulturê nerojawanî, sey mîsali zaf fokûs kesayetîya xo ser o ya zî ne zaf fokûs kesayetîya xo ser o, nê perspektîfan ra, yew o. Taynî xokonstruksîyonê merdiman sey xoser û dikişt pîyagîrêdaye yî zî sey awayê corîn bi kulturê rojawan û ne rojawanî ya girê danê (De la Mata ûêb., 2019, r. 104). Bi nê perspektîfan a girêdaye, persa ferqê mabêndê cinî û camêrdan zî vîrameyîşan de xo mûsnenê (Fivush, 2011, r. 568-569).

Perspektîfê ke bi rexnerîya hemberê dîkotomê sey îndîvîdualîzm û kollektîvîzmî û kultur û xokonstruksîyon vêjênê, anê zîwan ke lazim nîyo ke nê çî wina bîrê pêver, kombînasyonê goreyê kontekstê taybetî yê sosyal, tarîxî û kulturî şenê bibê û persê winayînî dîkotoman ra kompleksêr ê (Green ûêb., 2005, r. 321-324; Kam ûêb., 2012, r. 727-728; Markus, & Kitayama, 2010, r. 420-423; Vignoles ûêb., 2016, r. 2-5). Wexto merdim ferqanê sey cînsîyet, sinif, fonksîyoney, dîn û nasnameyê sey nînan zî bi na komplekseya ke yena zîwan ano pêhet, perspektîfo înterseksîyonel (Crenshaw, 1989, r. 139-141, 1993, r. 1241-1245; de los Reyes & Mulinari, 2005, r. 14-26, 62-77) zî goreyê bawerîya ma analizkerdena vîrameyîşan de yew perspektîfo ke şeno rolêndo muhîm kay kero. Xebatanê qeçekan û qeçekey ser o xebitnayena perspektîfê înterseksîyonel goreyê tayn perspektîfanê bînan wahêrê tarîxêndo derg nîyo û nê warî de tayn ceribnayîşî zî estê (Konstantoni, & Emejulu, 2017, r. 10-12).

Bi taybetî zî wexto merdim sûka qeçekeya xo ra dûrî keweno, him hetê keyfweşey, him hetê nostaljî û him zî hetê travma û fenomenê winayîna na vinêno, babete hewna şeno bibo aktûel. Nê behsî de him vîrameyîşanê verê neslê ma, him yê neslê ma û him zî neslê ma ra dima de bi wesîleyanê ciyayan de sohbetanê rojaneyan de merdim zaf çîyan pê ra goştarey keno. Yanê sey perçeyî muhîm ê vîrameyîşê merdiman vîrameyîşê qeçekeyî behsênda ke zaf cayan de vijêna vernîya ma. Bi nê bîngeyî ya girêdaye, amancê na xebate, bi raya vîrameyîşê qeçekeyî yê tayn sêwregîjan tesbîtkerdene û analizkerdena vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî qeçekeya Sêwregi de yo. Persê xebate nê yê:

1. Kamcîn vîrameyîşê qeçekeyî merdiman hetî de keyfweşey peyda kenê?
2. Kamcîn vîrameyîşê qeçekeyî merdiman hetî de şopê bêkeyfey verdayê?

Metod û Materyal

Kiştan nezdîbîyayena metodolojîk ra na xebate, kombînasyonênda cigêrayîşê narratîv û cigêrayîşê fenomenolojîk ê ke Creswell (2013, r. 70-83) mîyandê panc nezdîbîyayenê metodolojîk ê senînî (qualitative, kalîtatîv) de amoreno, sey îlham guroto. Hetê vîrameyîşê tayn sêwregîjan ser o ke beşê biyografîyê înan ê, narratîv a; hetê fokuskerdena vîrameyîşê vîrînêbîyayî (him vîrameyîşê bikeyfweşey, him vîrameyîşê bêkeyfeyî) ser o zî, fenomenolojîk a. Nê wurdna nezdîbîyayenê metodolojîkî zî, tayn kiştan ra şîbêndê pêşnîyazê perspektîfo ke Surr (2006) sey sosyo-biyografîk name keno ke taybetmendiyê xo dano na xebate.

Bi na nezdîbîyayena metodolojîk a na xebate ameye planderkene û rayverdene. Metodê komkerdena materyalî roportaj ê. Formulerê persan bi persê nîmstrûktûrî ameyo hazirkerdene. Persê tematîkî, qeçekeya perîyodê 1-17 serreya heyatê merdiman a Sêwregi ser o bî: “Wexto ti qeçekeya xo ya Sêwregi ser o bifikirîyê, kamcîn vîrameyîşî hertim to hetî de keyfweşey peyda kenê?”, “Wexto ti qeçekeya xo ya Sêwregi bifikirîyê, kamcîn vîrameyîşî to hetî de şopê bêkeyfey verdayê?” û “To bêriya kamcîn ca û çîyê wextê qeçekeya xo ya Sêwregi kerda?” Îmkanê nê kesane estbî ke wexto ke biwazê nê persan ra teber zî behsê çîyanê bînan bikerê.

Nê bîngeyî ser o *nameya agahdarî û forma razîbîyayene ameya* hazirkerdene. *Nameya agahdarî* de bahdê amancê xebate û perîyodê qeçekeyî (1-17 serrî) ameybî nuştene ke înan eşkayê bi dimilkî, bi kurmançî yan zî bi tirkî cewabê persan bidayê. Name de persa etîkî zî amebî behskerdene ke xebate goreyê prensîbanê etîkî yê zanistey a hazir bîya. Goreyê nê prensîban, kesî beşdarbîyayena xo de

serbest bî û kesê bêselehêyet ê do nezdîyê malzemeyê cewaban nêbê. Nameyê kesan a zî çîyê ke şenê bi nameyê kesan a bêrê girêdayeni, do heme anonîm bîyayê. Kesê ke sifte qebûl bikerê ke bersîvê persan bidê, her gami şenê xo bivîrnê. Agahdarîyê ke kesan do vîrameyîşanê xo ser o bidayêne soz ame bi dayene ke yê do goreyê *General Data Protection Regulation* (GDPR) bêrê pawitene. Qandê destûrê beşdarbîyayena *Forma Razîbîyayeni* merdîman rê amê riştene ke bi raya înzakerdene rizaya xo bidê. Persa etîke de bê GDPR, prensîbê *Good research practice* (Swedish Research Council, 2011, r. 40-41) zî ameyê xebitnayene.

Bi nê bîngeyê metodolojîk û etîkî ya tayn sêwregijê ke serranê 1950, 1960 û 1970in de Sêwregi de ameyê dinya û nika welatanê cîya yê Ewropa di, çend metropolanê Tirkîya de û Sêwregi bi xo de manenê ya bi mail û telefonan a perîyodê Adar-Gulana 2022in de têkilî ameyê ronayeni; *nameya agahdarî û forma razîbîyayeni* înan rê ameyê riştene. Nînan ra 18 sêwregijan, şeş cinîyan û diwê camêrdan cewabê persan nuştêkî da.

Heme roportajî yew bi yew ameyê wendene û bi girêdayê temayê persanê xebate û îlhamê perspektîfanê narratîv û fenomenolojîk a ameyê tematîzekerdene (Creswell, 2013, r. 70-83). Goreyê tematîzebiyayeni tayn seybiyayey û cîyabîyayeyê mabêndê vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî yê qeçeqeya sêwregijan mîyan de vîjyayî orte ke bi temayanê balkêş û miştêrekî figûran di ameyê nîşankerdeni. Qandê ke temayê persa yewin û hîrêyên a na xebate nezdîyê pê bî û cewabî zî ney musnay, nê de persî ze cewabê persa yewin a na xebati beşê yewin ê netîceyan de pîya ameyê nuştene. Qandê ke hewna vêşî tahmê vîrameyîşan bido bi ruhê narratîvê yê ciragirewteyan rê tayn vêşî ca ame dayeni.

Wexto ke qandê anonîmîtey vateyê yan zî çend vateyî cewabandê merdîman ra yenê veteni herûnda înan de “...” yena nuştene yan zî wexto ke nameyê kesan qandê anonîmîtey nîno nuştene herûnda ci de “[name]” gêno. Wexto qandê ke vateyê weş bêro famkerdene mîyandê ciragirewteyan de parentezan “()” mîyan de maneyê ey vateyî yeno nuştene.

1. Vîrameyîşê Qeçeqeyî Ke Keyfweşey Peyda Kenê

Vîrameyîşê qeçeqeyî ke hertim merdîman hetî de keyfweşey afirnenê ser o zaf çîyê balkêşî estê (biewnî Fîgûr 1 a tayn temayê vîrameyîşê keyfweşeyê wextê qeçeqeyî di), her çend goreyê taynin zaf wext ravêdo û tayn çî nînê înan vîrî zî. Germayey û qedr û qîymetê embazey û embrîyaney yew temaya ke zafê qiseykerdoxan ardê zîwan. “Germî û hezkerdîşê embazan, însanan û aîleyî”, “Tamê şamiyê verî û qedr û qîymeto ke estbî”, “Yê rojê ke pereyî zaf vernî de nêbî; dostey, emriyaney û merdimey vernî de bî”, “Yê rojê ke ciwanî dinamik û haya bî”, tayn nimûneyê ke sêwregijî anê zîwan.

Fîgûr 1. Tayn vîrameyîşê keyfweşeyî yê wextê qeçeqeyî ra

- Germayey, qedr û qîymetê embazey û embrîyaney
- Çînayê neweyî yê ke terzîyan deştê û modeyê yê wextî
- Werdena fêkî, sebze, mast û penîrê tezeyî
- Komele û dezgeyê sîvîl û demokratîkî
- Vîrardenê rojane bi girdan a
- Hazirey û çîyê wextê roşanan
- Leylî, kay, veyvey, sinema, çarşî û çîyê winayînîbo

Dostey û hetkareya mîyandê embrîyanan, parkerdena keyfweşey û qehrê pê, şopê xorinî yê keyfweşey tayn sêwregijan ser o verdaye. Sêwregijêk vîrameyîşêna xo wina ana ziwan:

“Wextê qeçkekeya ma di, sûka ma werdî bî, bol însana pê silasnayê, mehla ma di, embrîyanan pê silasnayê, halê pê pers kerdê, şîyê ameyê, no edet bol weş bî. Embrîyana pê silasnayê, cora zî ma qeçekê embrîyanan kontrol bind bî... no çî nika nimendo. Edetê ma yê kehanî, seydê verî bol nimendê, insanî, malbatî pê ra vila biyê...”

Bi kihoyeyî xemîlyayena wisaran û hamnanan de hewşan de temaşekerdena estareyana û goşdareykerdena estanikan zî sey keyfweşeyê yena vîrameyîşî. Zimistanê bi kursî û sobe û soba ser o sûrkerdena penîr zî vîrameyîşêna ke yena ziwan. Embazeya qeçkekeyî ke qandê pê fedekareykerdenî, pîya hewn û xeyalê xo parkerdenî “qandê ma bî bingeyê vernîroji”, goreyê sêwregijê. Pênaskerdena qeçekan û malbatan zî sey vîrameyîşêna weş yena ziwan. Bi naskerdenêna winayina embiryanî sey “malbatêna girdî” biyê, qeçekan şayê bi rehetey şîrê kê pê, awî bişimê û nan bûrê. Wexto tayn problemî bivijyayê zî malbatî qeçanê xo ra qehrîyayê û problemî zaf finî hema hel biyê. “Vîrameyîşêna ke ez zaf bêriya ci kena na ya”, goreyê sêwregijêk û dewam keno:

“Yew vîrameyîşê ke ez bi ciya keyfweş a, çiyê kayanê ke ma bi embazan a kerdê ma bi xo viraştê ke ma do top kay kerdê, ma bi çapûtan a top viraştê û pa topî kay kerdê. Bi têlana daîreyî viraştê û sey bisiqlêti ray berdê. Wexto ma kayê sey ‘uzun eşek’ (bîrdîrbîr/heroka dergi), ‘çelik çomak’, (tol/tûl/çemçik û çîwa), çirri kay kerdê û ma ci ra kêfêndo gird gurotê.”

Dewan de kaviran verşîyayîş, embazan a mektebi de topkaykerdiş, bi dost û aqrebeyan şîyayena pîknîkî, bêxeber şîyayena keyanê pê, sînema şîyayîş, *Üçgen Parki* de tawla û qahwexaneyan de kaxitkaykerdiş û komelayan de embazana ronîştîş û sohbetkerdiş zî sey vîrameyîşê weşî bi tesîrê pozîtîf yenê ziwan.

Heyato bi rez û erdî zî yew çîyo ke hewna zî keyfweşey peyda keno: “Şewra rew hewna roj newe vijyabî ez û maya xo ma şîyê erdî ser û nehayî kom kerdê. Dima ma şîyê rezê xo û bindê dara encîran de ronîştê û nehayê teze werdê.” Virardenê dewan ra ameyena Sêwregi zî goreyê tayn sêwregijan balkêş ê. Sêwregijêk fîna siftî bi maya xo ya şîno Sêwregi qandê ke ci rê çînayê mektebî bidê deştene. Nê sêwregijî fîna siftî şekero qulqulin, datliyo sey helqa û sayê bi şekerî ke ci rê “almalî” (elmali) zî vatê diyo, hem “bol şaş” biyo, hem zî pa “keyfweş” biyo û behsê çînayî keno:

“Wexto konfeksiyon yanê çînayo hazîr çînêbî. Cora ez û maya xo ya heta ke çînayê mi biqedîyo, ma çend rojî keyeyê keynerda xaldê mi de mendî. Terzî çend rojan mîyan de çînayê mi deşt. Wexto ke mi çînayê xo da xo ra, ke perê mi bibîyayê, ez do biperayê. Çîki mi fîna verêni qatê çîna dayê xo ra. Heta wexto ez dewî de bi fîstana geyrayê. O şîyayîşê min o verên yê Sûkî û o qatê çînayo newe heta nika zî wexto ke yeno mi vîrî, mi zerrî de sey ke bewranî biperê, kêfê mi yeno.”

Sêwregijêk zî behsê bi kîloyana qumaş erînayêne û bi embazana tarzî de dayîşdeştene pantolê bi îspanyolpaça keno û vano, wexto “dînya ê ma bî”. Dewamey de behsê sînema û televîzyonê yê wextî zî keno:

“Wexto ma qeçek biyî dinyayê ma werdî bi û tenya Sêwregi bi. Dima ma dest bi şîyayîşê sînema kerd û ma kewtî hewnandê filmê ke sînemayan de dîyê. Dima televîzyon ame qahwexaneyan û wîja de rêzefilmanê sey *Kökler, Küçük Ev* û *Dallas* dinyayê ma girdêrî kerd. E dinyayê ma werdî bi, ma xizanî bî, labrê ma bextewar biy.”

Sêwregijêk qalê weşbiyeyana şit, mast û penîrê tezeyî keno û vano “tahmê yewî yewê bînî ra weş bi” û dewam keno: “Tahmê kormît û kengera qet vîra mi nêşîno. Nihayî û mercûyê tezeyî yew werdenêna zaf weş a ey wextî ya. Tahmê behîvê tezeyî yew sebzeyê ke merdim timûtim bêrî keno.

Payîza ma, engûr, encîrî û henarê qet vira nîkerdê. “Qandê ke Datlicî Koçoyî ra datlîyê klor erînayeni kewtena sira zî sêwregijêk behs kena û vana: “Ma datliyo ke gurotê kerdê nano ke ma keye ra ardi mîyan û werdê. Ageyrayena ê rojan zaf wazena.”

Wextê kergeyan zî yew vîrameyîşêna ke sêwregijî anê ziwan û yewê înan wina vano:

“...wextê payêzî, engûra şîrey, her keyeyo ke wahêrî rezan bî dest pa kerdê. O zî sey festîval bî, qandê ma qeçkan. Ma şîyê bi heran a engûra şîre ardê keyî, verî rezan mîyandê engûr arêkerdîş bîyê, dima ma kerdê sandoka mîyan û bi heran a ardê keyî. Dima telizan mîyan de û kurind de pay kerdê ku şîrey ci, dekerê beroşê kergeyî mîyan û bikelnê, ey ra rib, pastêx viracê. Key ma dê ma vacê hefteyî sey festîval bi, ma qeçekî bol pa kêf kerdê. O dem de heme çî, gor kergeyî ameyê hadirkerdin. Bê kergeyî kesî tu karê keyî nîkerdê.”

Heyatê komele û dezgeyê bînî yê sivil û demokratîkan zî tesîrêndo mende merdiman ser o kerdo. “Genceya ma de fikrê ma û komeleyê ke ma embazana pîya çîyê weşî qandê welat û mîleto xû kerdê ma cira kêf girotê û ma verdi şîyê”, sêwregijêk ano ziwan û behsê wendiş û munaqeseyanê yê wextî keno. Goreyê sêwregijêna bi raya komeleyê demokratîk haya ciwanan bi sîyaset û edebîyatê dinya ya zî virazîyayê, reng dayê heyatê sîyasî yê Sêwregi û dewam keno:

“Tesîrê sohbetê bira û wayê ma yê girdî ke bîbî ekolê ma yê ciwaneyî lokalê komeleyan de asoyê (ufuk) ma ser o zaf gird bi. Ma dermanê (ikşir) bi nameyê civata çîyê weşî kerdeni nê bira û wayanê xo dest ra şîmit û vera vernî şî. Ewro, eger ma nêbîyê serserîyê ke şayê bibê belayê civati, ma deyndarê nê bira û wayanê xo yê, qandê ke îna ma rê kêf û hezkerdena wendena kitabana da û mûsna.”

Sêwregijîna vana “Bêrîya bînayê DDKD [Devrimci Demokratik Kültür Derneği/ Komela Kultur a Şoreşgerê Demokratik], çîyê ke ma wuja de kerdê kena. Bêrîya şîyayena ma ya dewan qandê propaganda, pîrozkerdana Yewê Gulani û Newrozi kena” û bi girêdaya nê çîyan a vana ki: “Fina bîra dinya, fina eynî raman di, eynî awayê heyatî di, wazena ke bi na zerrî ya biciwîya.” Sêwregijêk behsê Komela Hezkerdoxanê Kulturî (Kültür Sevenler Derneği) keno û dewam keno:

“... xo vîra nêkena mi wija de zaf wend, zaf çîyo kulturî estbî. Fin bîyê her hefte semîner û kombîyayîşî estbî. Zaf rind bî. Merdim wija de apolitik nêbîyê. Ma vatê qey ma heme bi birakey û wayey ra zî ravey bî, bawerîya ma yew bî.”

Vîrameyîşê rojane yê girdan ser o zî taynê çîyê balkêş ameyê vateni. Sêwregijêk behsê kal û pîrikan keno, çîyo ke înan bi bedelena qezenc kerdo bi înan a para kerdê; hetê wefa, heskerdeni, fedakarey, paştîguroteni, parakerdene û bi keda xo ya debara xo kerdene û zaf çîyê sey nînan ra zaf çî mûsayê û vano:

“Warê sosyal û kulturî de ma werdê xo yo sifteyin, îhtîyacê xo yê sifteyînî înan ra gurotê. Ger vaja ma çîmê xo dinyayî rê bi înan a akêrdê raşt o. Koyê, berîyê, awê û cayê dûrî ke ma bi çîmandê xu ya nêdîbî, ma înan ra bi estanikê ke înan bi ziwanê ma ya vatê ardê çîmanê xo ver û ma winî nas kerd.”

Şewê bi girdan a birnayena şerîye zî yew vîrameyîşênda weş yena ziwan. Sêwregijêk behsa şewanê şerîye kena û behsê embiryanandê xo kena ke zaf weş estanikî vatê:

“Qandê ke estanikê ci bi zazakî bî mi weş fam kerdê. Heya nîmeyê şewan kîştê ra şehriye birnayê kîştê ra zî estanikî ameyê vateni. Winî estanikê dergî estbî ke heta nîmeyê şewan nêqedênayê. Wexto zaf berey bîyê dewamê ci mendê şano bîn. Bi heyecana ma şewa bîn pawitê.”

Roşanê demê verînî hetê sêwregijîna sey vîrameyîşêna “zaf weş” yena ziwan. “Ma bi heyecana roşanî pawitê”, vana na sêwregije. Menga Remazanî ya verê roşanî bi girdana werîştana sihorî û bi kêf û heyecana bi girdana sihor werdeni, yew vîrameyîşênda weş a qandê zaf sêwregijan. Qandê roşanan

qeçekan rê gurotena çinayan, firunan de viraştene kiloran, şîyayena berberan, henekerdena destan û tayn edetê winayîni bi keyfweşey yenê ziwan. Roşanan de leylîya kaykerdeni, deleme açernayeni, gozî kaykerdeni, xo layî ser a eştene û çiyê winayî zî hetê zaf sêwregijan ra bi weşey yenê vîrameyîşî. Sêwregijêk cayê leylîyan ê wextî, sey mîsali Parka Lezgoy, şibêneno Luna Parkan. Sêwregijêk zî nê edetê verê roşanan û wextê roşanan wina bi teferûat ano ziwan:

“Roşanan rê mengê mendê heyecanî ma gurotê û bi nê heyecanîya wext nêravêrdê, zeki wext vinderdê. Sebebê ci zî, sey zaf malbatan malbata mi zî mi rê û bira û wayanê mi rê tenya roşanan de çinayî şayê bigiro. Mi zî sey hemini çinayo ke mi rê biro guroteni meraq kerdê. Bi kêf û bextewar biyê ke fistanêno newe, sewlê newey, çinayê neweyî ê mi dê bibê. Pereyê ke girdanê ma dayê kêfê ma ardê. Ma çinayê xo dayê xo ra, destê girdanê xo maç kerdê û bêsebreya pawitê ke yê dê pere bidê ma. Ma cayê xo de nêşayê vinderê. Wexto ma pereyê xo amordê zaf kêfê ma ameyê. Bi peranê xo ya ma şiyê leylîyan û ma zaf bextewar biyê. Cayê leylîyan de ma xo rê şekerê bisayî, şekerê bikuncî, şekero mahcûmîn, şekerê leblebî û patpat gurotê û zaf bextewar biyê. Ma çatpat gurotê û eştê pê, balonê rengbireng gurotê û puf kerdê û kay kerdê. Malbatanê sey ma werdê bi lezzet û goştin roşanan de viraştê, ma werdê û bextewar biyê.”

Veyveyê Sêwregi zî sey vîrameyîşênda weş a ke yena behskerdene. Sêwregijêk behsê veyveyê verinan keno û vano: “Hewayêdo samîmî û akerde bi. Herkesî xo sey keyedê xo de hîs kerdê. Muzîk, kaykerdeni û ahengê nê veyveyan qet mi vîra nêşnê. Herkes kêfweş û veyve ra memnûn bi. Derd û kulî ameyê xo vîr kerdene.”

Sînemayî zî vîrameyîşan de cayê xo zaf baş gênê. Sêwregijêk persa sînemayan bi feqîreya girê dano û vano: “Wextê qeçkey de ne pereyî estîbî ke ma şîrê sînema, ne zî şîyayena qeçekan ya sînema weş ameyê vînayeni. No hal de amnanî ma şiyê bana ser û weynayê filman ra. No çî herî vêşî wexto filmê Yilmaz Guneyî kay kerdê biyê.”

2. Vîrameyîşê Qeçeqeyî Ke Şopê Bêkeyfey Verdayê

Persa vîrameyîşê qeçeqeyî ke şopê bêkeyfey verdayê ser o zî zaf çiyê balkêşî ameyê ziwan (biewnî Fîgûr 2 a tayn temayê vîrameyîşê bêkeyfey yê winayîni), her çend goreyê taynin zaf wext ravêrdo û tayn çî nînê înan vîrî zî.

Fîgûr 2. Tayn vîrameyîşê bêkeyfey yê wextê qeçeqeyî ra

- Bi kurdî çinêbîyayena perwerdeyî
- Lejê mîyanê eşîran û malbatan
- Zewacê keynayê qeçekî, astengê civerê cinî û qeçekan
- Ters û xofê civerê operasyonê hêzanê dewleti
- Serteya tayn mamosteyan
- Feqîreya tayn malbatan
- Sêwregi ra koçkerdena bêzerri

Çinêbîyayena perwerdeyê bi kurdî hetê zafê sêwregijan ra yena vatene. Kîştê ra keyfweşeya destpêkerdena dibistanî, hetê binî ra zî nêzaneyena ziwanê tirkî û mecbûrimendena qiseykerdene û nuştana bi tirkî sey vîrameyîşênda bêkeyfey yena vatene ke ge-ge hetê sêwregijan de biyo sebebê tersî. Na perse de sertbîyayena tayn mamosteyan, sey nimûne pirodayene û sey eskeran muamalekerdene,

û hakimnêbiyayena ziwanê dersan bîyo sebeb ke taynî nêwazê şîrê dibistanan û ge-ge dibistanan ra serdin bibê. Sêwregijêk hestê xo wina îfade keno: "Ziwanê tirkî ra hakimnêbiyayena ma, ma mekteb ra serd kerdê û ma nêwaştê şîrê mektebi. Zaf finî ders ma rê sey pirodayeni ameyê. Sinif de mamosteyî ma rê sey esker muamele kerdê." Sêwregijêk behsê keyeyê xo keno û vano ke fin biyê ma û pîyê înan qandê ke înan gereyê mamosteyan kerdê înan ra qehrîyayê zî. Tayn cayan de atmosferêno winayin amebi ware ke tenefusan de zî tirkî mecbûr bî û taynî wendekaran gereyî pê kerdê. Netîceya nê gereyan de zî tayn mamosteyan nê wendekarê ke tenefusan de kurdî qiseyî kenê înan ra qehrîyayê û heta taynin kotekî zî werdê. Çîyanê winayînan serdbîyayena mekteban ser o tesîrêdo gird kerdê.

Serteya tayn mamosteyan zî yew vîrameyîşêda nêweş a. Rojê sêwregijêk wexto mektebo mîyanên (ortaokul) de bîyo, xo rê qelem a kay keno û mamosteya cinêk vana "o veng çiçi yo". Tayn wendekarî nameyê ê wendekarî vanê û dimayê ci ser o sêwregij wina vano:

"[name] Xanimi bi hêrs a amê mi hetî, winyê çimandê mi ra, labirê ez şermayayê biewnîya çimandê aye ra. Aye goşê mi pê tepîşt û ant. Ez tewatişdê goşdê xo ver nêkewta, labirê ez bol şermayaya. Mi a roji ra fam kerd ke çîyo ke camêrdî kenê, cinî zî şenê bikerê, hetta cinî goşanê kesî zî ancenê! Na mesela mi rê bî dersi ke fikrê min ê ke heta wexto cinîyan ser o estîbî û mi dewî ra xo de ardîbî Sûkî, mi vîrnay."

Na pîrsgirêka goşantene sêwregijêdo bîn zî ano ziwan û wina vano: "...hewadayîşê mamosteyê mi [name] cênîgandê min ra. Ey vatê mi ti dîy to cixare ante, labrê ne mi cixare ante ne ey ez dîbi ya. Îtirazanê mi û embazanê sinifi pere nêkerdbi." Sêwregijna behsê çîrnayena jew kîtabî kena û vana ke aye wîni mamosteya xo ra kotekî werdê ke hewna zî nêşena xo vîra bikera.

Lejê mîyanê eşîran û malbatan zî zaf kesî sey vîrameyîşêda nêweşî behs kenê. "Eşîra xo mîyan de lej kerdê û pê ra însanî kîştê. Mi çimanê xo ya çend finî dî pê kîştî. Mi maneyê nêdayê nê çîya û hes nêkerdê", sêwregijêk vano. Sêwregijna netîceyêdo bîn ê lejê mîyanê eşîran û malbatan ano ziwan û vano: "Embazê ma yê herî rindî û nezdî finê de vîni bîyê. Malbatê înan, ê nimitê û ma deha ê nêdîyê." Sêwregijêk zî behsê lejê eşîran û dewan keno û bi netîceyêdo sosyal a girê dano:

"Sûka ma de na mesela ra zaf cinî û qeçekî bê camêrî û pî mendî. Merdimê ma zî, ge ge dew de kevtî pê, tayn dirbetinî berdî Dîyarbekir, Nîmûne Xestexanesî. Dima taynî eyna ra qandê tedawî mendî, no çî ra ma zî tersayê."

Sêwregijêk zî qeçeqeya xo de behsê kîştîna merdimêdo xo yê nezdî keno û netîceyanê ci ser o wina vano:

"Ney hedîsey tesîrêdo giran mi û malbata ma ser o viraşt. Qandê coy ma dew ra bar kerd, ma keyeyê xo ard Sûke. Barkerdiş mi rê zor çetin bî. Keye vîrnayîş, mekteb û embazandê newana germ biyayîş wext girot. Sera siftî mi rê bol çetin bî, mi nêwaştê şîra mekteb. Lejê eşîran, neheqeya axayan, tahda dewlet û feqîreya şardê Siweregî yeno mi vîrî û mi vîra nêşino."

Neheqey û zîlm û zordesteya hemberê cinî, keyna û qeçekan, zewacê mîyanê qeçekan zî sey tayn vîrameyîşê nêweşî ameyê ziwan. Hikayeyêna ke sêwregijêk bîya şahîd wina ya: Keynekê ke may û pîyê ci pê ra abiryayê û pîyê cî fina zewcîyayo hemberê tayn zordesteya dêmarîya xo wazena şîro hetê maya xo. Labirê pîyê ci ney hesyeno û raya keyneki gêno û ano keye. Porê ci quseno û bi zincîra karyole ya girê dano. No îşkence bi rojan dewam keno. No manzara hewna zî tesîrê xo na sêwregije ser o esto û wexto yeno ci vîrî hesrî çîman ra yenê. Sêwregijna behsê dînyaamêyena qeçekê keyneyî û lajekan kena, û ney çî ser o tayn helwestê pî û mêrdekan ke hemberê bîyayena lajekan de şahîyey viraştê û bîyayena keynekan de qehrîyayê ana ziwan û ney yew vîrameyîşêda nêweş name kena. Na sêwregije cematî mîyan de behsê cayê keynekan kena û vana, tayn cayan de "ma sey hemwelatîyê didin" dîyê, labirê pesnê malbata xo dana kî înan çîyo wina de paştiya aye gurotê.

Vîrameyîşê qaçaxçîyeya Sûriye ser o zî tayn travmayê xo viraştê. Bitaybetî zî serranê 1960 û 1970î de qaçaxçîyeya Sûriye ser o vêşî bî. Çay ra bigîri heta taximê Îtalî zaf çî Sûriye ser o ameyê û sînoran ser o fin bîyê hedîseyê nêweşî vijayê. Kiştene û dirbetiney nînan ra nimûne yê ke bi xo ya tesîrî giran ardê. Sêwregijêk behsê kiştênêda merdimêndê xo kena vana: “Mi wexto esker dîyê mi vatê belkî yê do mi zî bikşê.” Vîrameyîşêda bîn zî tersê tepîştene û kotekî werdena qandê dêsan ser o nuştêna nuştêyan o. Sêwregijêk behsê hedîseyêda wextê qeçkekey keno ke qandê dêsan ser o nuştêyî nuştê tayn qeçekê 10-12 serreyî ameyê tepîştene û nezaret de zaf kotekî werdê. Hedîseyanê winayinan tersê hemberê esker û polîsan vêşî kerdê.

Hedîseyê Sêwregi yê 1979î, kiştêna Ferît Uzunî û dima amêyena darbeyê eskerî yê 12ê Êlulî 1980î zî bi xo ya tayn vîrameyîşê nêweşî yê sey tersê esker û polîsan ra bi xo ya ardê. Zaf finî operasyonan de bêwext ameyena keyeyan û serûbinê pêkerdena çîyan, ge ge berdena camêrdan bi xo ya qeçanê yê wextî ser o tesîrê nêweşî kerdê. Bi darbeyê 12ê Êlulî ya yasaxkerdena tayn kitab û qandê yasaxeya veşnayena kitaban zî vîrameyîşêda nêweş a yê deman ra mende ya.

Feqîreya tayn malbatan tesîrê xo tayn çîyanê bînan ser o zî kerdo. Feqîreya malbatê xo bi xo, feqîreya embrîyana û nasan bi awayê cîya tesîrê xo tayn sêwregijan ser o kerdo. Sêwregijêk behsê feqîreya malbata xo kena û vana: “Maya mi çîna û sewlê ke mi waştîbî nêşabî berîno, qandê ney feqîrey ez zaf qehrîyabîya.” Feqîreya însanan wendena mektebî ser o zî tayn şopê xo verdayê. Sêwregijêk behsê feqîreya malbata xo keno û vano wendena ey û birayê ci zî tesîr debarê malbati ser o kerdo. Qandê ney zî mecbûr mendo ke wexto mektebi çin yo tayn cayan de kar bikero:

“Qandê halê mayê ekonomîk mi gere kar bivînayê, kar bikerdê. Nîm roj bo zî mi pastaxaneyan di, qahwexaneyan de kar kerdê. Wexto ke min kar nêvînayê mi bazarê heywanan de quruşey (quruşey a bî ke ma boyaxê bi reng kerdê şuşeyan û heywanî fin biyê bi renga sûrî, fin biyê bi renga mawî ya nîşan kerdê) kerdê, qandê yew didi saetan şîwaney kerdê ke mesrefê xo yê mektebî vejê û malbata xo rê zî alîkar bê.”

Vîrameyîşêda nêweş a qeçkeyî zî wextê hedîseyanê Sêwregi û dima amêyena darbeyê 12ê Êlulî de koçkerdena bêzerî ya tayn sêwregijan a. Sêwregijêke behsê ê demî kena û vana: “Trajediya tewr girde koçkerdena ma ya Sêwregi ra ya. Bê ke ma xatir nas û embazandê xo ra biwazê ma Sêwregi terk kerdi. A roji nîna xovîrakerdeni. Sebeb sîstema dewleti bi xo ya ke Sêwregi bigîra bin kontrolê xo, şarê Sêwregi ard pê veri.”

Mineqeşe û Encamî

Amancê na xebate o yo ke bi raya vîrameyîşê qeçkeyî yê tayn sêwregijan tesbîtkerdena vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî yê qeçkekeya Sêwregi de yo. Vîrameyîşê ke hetê merdiman de keyfweşey virazenê, vîrameyîşê ke hetê merdiman de bêkeyfey verdayê, û ca û çiyê ke merdiman wextê qeçkekeya xo de bêriya ci kerdê, hîrê temayê persê na xebate yê.

Zekî netîceyê roportajan mûsnenê, zaf seybiyayeyî û cîyabîyayeyî mîyandê vîrameyîşê vîrînêbîyayeyî yê qeçkekeya sêwregijan de estê ke bi ney varyasyonê bi tayn netîceyê Surrî (2006) ya paralel ê; sey mîsali merdimî tayn vîrameyîşa bi zanayeni weçînenê. Germayey, qedr û qîymetê embazey û embrîyaney; werdena fêkî, sebze, mast û penîrê tezeyî; komele û dezgeyê sîvîl û demokratîk; hazîrey û çiyê wextê roşanan û leyli, kay, veyvey, sînema, çarşî û çiyê winayinî, çend çiyê ke bi awayêna zaf kesî sey vîrameyîşê ke bi keyfweşey yenê vîrameyîşî anê ziwan. Çînayê neweyî yê ke terziyan deştê û modeyê yê wextî û vîrameyîşê rojane bi girdan a zî sey vîrameyîşê corînan nêbê zî tayn sêwregijan de şopa xo verdayê. Hetê vîrameyîşê bêkeyfey de zî seybiyayenî û cîyabîyayenî estê. Bi kurdî çînebîyayena perwerdeyî; lejê mîyanê eşîran û malbatan; zewacê keynayanê qeçekan, astengîyê hemberê cinîyan û qeçekan; ters û xofê hemberê operasyonê hêzanê dewleti; serteya tayn mamosteyan;

feqîreya tayn malbatan û Sêwregi ra koçkerdena bêzerri, tayn vîrameyîşê ke şopê xo merdiman ser o verdayê. Sey netîceyî nîşan danê bi munasebetê vîrameyîşê ke şopê bêkeyfey merdiman ser o viraştê, tayn çiyê nistalî, travma û çiyê sey nînan, sey mîsale operasyonê esker û polîsan, lejê mîyanê eşîr û malbatan, qaçaxçiyey, neheqeyî hemberê keynan, cinîyan û qeçekan, ameyê zîwan.

Wexto merdim seybiyayenî û cîyabiayenê vîrameyîşan mîyan de bi nasnameyê kesan ê sosyal, cinsî, kulturî û sey nînan a fikirîyêno merdim vînenê ke virardenê winayinan ne bi dikotomê sey îndîvîdualîzm û kollektîvîzm yan zî bi kultur û xokonstruksiyon, weşêr bi kombînasyonê goreyê kontekstê taybetî sey sosyal, tarîxî û kulturî (Green ûeb., 2005, r. 321-324; Kam ûeb., 2012, r. 727-728; Markus, & Kitayama, 2010, r. 420-423; Vignoles ûeb., 2016, r. 2-5) şenê bêrê famkerdene.

Vîrameyîşandê nê sêwregijan de ne tenya kesî bi xo, kesê bi rolê cîya-cîya çorşmeyê kesan de estê, taybetmendiyê fenomenan, cayan, çîyan û tayn çiyê winayînî zî yenê zîwan ke hetê teorîya sosyo-bîyografîk ke Surr (2006) name kena, netîceyê balkêşî yê ke merdim bişo vîrameyîşan de hem kesan hem çorşmeyê înan weşêr fam bikero. Wexto ke merdim ferqanê sey cinsîyet, sinif, fonksiyoney, dîn û nasnameyê sey nînan zî, çî akerde çî zî îndîrek tesir kenê, bi ney zemînê perspektîfê sosyo-bîyografîkî ya fikirîyêno, perspektîfo înterseksiyonal (Crenshaw, 1989, r. 139-141, 1993, r. 1241-1245; de los Reyes & Mulinari, 2005, r. 14-26, 62-77; Konstantoni, & Emejulu, 2017, r. 10-12) zî yew perspektîf o ke plankerdene, arêkerdene, analîzkerdene û vilakerdena vîrameyîşê winayinan de rolêno muhîm kay keno.

Qandê ke xebatê sey nayî babetîya Sêwregi ser o zaf çin yê hetê form û muhtewa xo ya na xebate muhîm a û a do bieşko tesîrê neweyî bikero ke xebatê winayînî zaf bibê. Kîştê bîn ra na xebate bi babet û tayn netîceyê xo ya bi perspektîfo metodolojîk ki sey neqilkerdene (transferability) yeno zanayenî (Hellström, 2008, 326-327) şena biba sey mîsal qandê sûkanê bînan yê Kurdan. Bisînoriyênda metodolojîka na xebate a ya ke roportajî bi nuşteki ameyê tomarakerdene ke înteraksiyonê roportajanê rî bi rî eşkayêne hewna vêşî çiyê balkêşî bivetê orte, herçend îmkanê persê temamkerdene û dimayînî zî estbî.

Bi girêdayê na xebata merdim şeno zaf çîyan vajo. Labirê tîya de wazena didi hîrê serencamê peynîyînî vajo. Nînan ra yewine a ya ke, netîceya na xebate bi girêdayenê xo ya bi zanistê sey edebîyat, tarîx, antropolojî, sosyolojî, sosyo-lingûistîk, perwerde, organîzasyon, raverşîyayena merdimî û psîkolojî ya, hem vîrameyîşê vîrînêbiyayeyê qeçkekeya sêwregijan ser o, hem zî zeki sûka Sêwregi bi xo ser o zanayîşo ke esto hêzdar kenê. Ya didini zî, lazimîya vêşêr ya cigêrayîşî esta ke vîrameyîşê qeçkekeyî ser o agahdarey vêşî bê.

Wexto ez bi xo zî sey sêwregijêk ke Sêwregi de serra 1960î de ameyo dinya û heta 19 serrîya xo Sêwregi de mendo, netîceyanê na xebate fikirîyêna, hema-hema heme çiyê ke ameyê zîwan, çî bi keyfweşey çî bi bêkeyfey, vîrî ana û zaf hestê ke nê çîyan a girêdaye yê, xo newe ra anê vîrameyîşî. Hendayê serrî şîrê zî merdim weyneno ke tahm, şop û tesîrê vîrameyîşan, xo bi awa, ca û wesîleyê cîya musnenê, fin benê bi kêfey a, fin beno bi hêrsan a, taybetî zî wexto merdim sûki û welatê xo ra bêzerri ya dûrî kewto, vêşêrî nîmeyê heyatê xo dîyaspora de ravêrnayo.

References / Çimeyî

- Aytar, O. (2023). *Çikê vîstekî*. Weşanxaneyê Vateyî.
- Chamberlayne, P., Bornat, J., & Wengraf, T. (Eds.) (2000). *The Turn to Biographical Methods in Social Sciences: Comparative Issues and Examples*. Routledge.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *The University of Chicago Legal Forum*, 139(1), 139–167. <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://www.jstor.org/stable/1229039>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design. Choosing Among Five Approaches*. Sage.
- De la Mata, M. L., Santamaría, A., Trigo, E. M., Cubero, M., Arias-Sánchez, S., Antalíková, R., Hansen, T. G. B., & Ruiz, M.L. (2019) The relationship between sociocultural factors and autobiographical memories from childhood: the role of formal schooling. *Memory*, 27(1), 103-114. <https://doi.org/10.1080/09658211.2018.1515316>
- De los Reyes, P., & D. Mulinari. (2005). *Interseksionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlikhetens landskap*. Liber.
- Fivush, R. (2011). The development of autobiographical memory. *Annual Review of Psychology*, 62, 559–582. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131702>
- Green, E. G. T., Deschamps, J-C., & Páez, D. (2005). Variation of Individualism and Collectivism within and between 20 Countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(3), 321–339. <https://doi.org/10.1177/0022022104273654>
- Hellström, T. (2008). Transferability and Naturalistic Generalization: New Generalizability Concepts for Social Science or Old Wine in New Bottles? *Quality & Quantity*, 42(3), 321–337. <https://doi.org/10.1007/s11135-006-9048-0>
- Konstantoni, K., & Emejulu, A. (2017). When intersectionality met childhood studies: the dilemmas of a travelling concept. *Children's Geographies*, 15(1), 6-22. <https://doi.org/10.1080/14733285.2016.1249824>
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (2010). Cultures and selves: A cycle of mutual constitution. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 420–430. <https://doi.org/10.1177/1745691610375557>
- Pole, C., & Lampard, R. (2002). *Practical social investigation. Qualitative and quantitative methods in social research*. Pearson Education.
- Reese, E., & Robertson, S-J. (2019). Origins of adolescents' earliest memories. *Memory*, 27(1), 79-91. <https://doi.org/10.1080/09658211.2018.1512631>
- Surr, C. A. (2006). Preservation of self in people with dementia living in residential care: A socio-biographical approach, *Social Science & Medicine*, 62(7), 1720-1730. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.025>
- Swedish Research Council. (2011). *Good research practice*. Swedish Research Council. https://www.vr.se/download/18.5639980c162791bbfe697882/1555334908942/Good-Research-Practice_VR_2017.pdf

EXTENDED ABSTRACT

Childhood memories constitute a subject of remarkable interdisciplinary interest, appearing in a wide range of scientific and cultural discussions. From literature and history to anthropology, sociology, sociolinguistics, education, organizational studies, psychology, and human development, these early life recollections have been mobilized as a resource for understanding identity, culture, memory, and social change. Depending on the perspective adopted, childhood memories may serve as data, as metaphor, or as evidence of broader cultural processes. They encapsulate both individual psychological experiences and collective cultural phenomena, thereby making them fertile ground for scholarship. In particular, when individuals migrate away from their place of birth or childhood environment, recollections of their early years often gain intensity, emerging as sources of nostalgia, trauma, longing, or cherished experiences. Such memories simultaneously belong to the private sphere of subjective experience and to the public domain of cultural representation.

The present study investigates unforgettable childhood memories associated with Siverek (also known as Sêwregî, Sêrek, or Sûki), a city with a rich cultural history in southeastern Turkey. The research seeks to understand which childhood experiences remain most deeply inscribed in the memory of individuals from this locality. To accomplish this aim, the study employs a qualitative methodology, collecting data through in-depth interviews with 18 participants. These individuals represent diverse life trajectories: some continue to reside in Siverek, while others have migrated to major metropolitan centers within Turkey or to various European countries. Their testimonies thus reflect a wide spectrum of perspectives shaped by both rootedness and displacement. By analyzing these narratives, the research sheds light on how childhood experiences in Siverek are remembered, interpreted, and reconfigured across different life contexts.

Methodologically, the study is grounded in socio-biographical analysis. This approach emphasizes the relationship between personal memory and social structure, seeking to uncover how individual recollections intersect with collective history, cultural practices, and geographical environments. Through careful examination of participants' narratives, similarities and differences among unforgettable childhood memories are identified. In this sense, the research is not limited to compiling personal anecdotes, but rather aims to construct an interpretive framework that situates personal memories within broader cultural and social dynamics. For example, certain experiences—such as playing traditional childhood games, attending religious or communal gatherings, or navigating the natural environment of Siverek—appear consistently across multiple interviews. At the same time, individual experiences of hardship, migration, or trauma reveal differences that point to the heterogeneity of childhood in Siverek.

Thematically, the study engages with phenomena that recur across the literature on memory: nostalgia, pleasure, and trauma. Nostalgia is particularly prominent when participants who have migrated abroad recall their childhood in Siverek. For these individuals, memories of familiar streets, family gatherings, and communal rituals evoke a powerful sense of longing for a place that is both geographically distant and temporally past. Nostalgia here functions as both a personal emotion and a cultural construction, reflecting the dual desire for continuity with one's roots and the recognition of irreversible change. Conversely, trauma emerges in narratives of childhood marked by poverty, political instability, or familial conflict. Such memories illustrate the darker dimensions of childhood, reminding us that not all recollections are sources of comfort. In addition, participants recall moments of joy and pleasure—festivals, games, friendships, and encounters with Siverek's natural environment. These positive memories highlight the role of childhood as a period of exploration, bonding, and cultural initiation.

The significance of childhood memories lies in their multidimensional impact. At the psychological level, they shape personal identity, influencing how individuals perceive themselves and their life trajectories. At the sociological level, they reveal the interplay between personal development and social environment, demonstrating how family, community, and geography shape the early experiences that remain unforgettable. At the cultural level, they preserve traditions, practices, and ways of life that may otherwise fade with modernization and migration. By focusing specifically on Siverek, this research contributes to the cultural geography of childhood, offering insight into how local environment and cultural context influence the construction of memory.

Furthermore, the study contributes to multiple academic disciplines. For history, it provides oral testimonies that document everyday life in Siverek during the childhood years of participants. For sociology, it highlights the role of migration, social class, and community structures in shaping childhood experience. For psychology and human development, it underscores the emotional significance of early experiences, including both positive and traumatic events, and how these continue to influence adult life. For pedagogy and education, the findings illustrate how childhood experiences outside formal schooling contribute to lifelong learning and identity formation. Health studies may also benefit from the insights into how trauma or hardship during childhood has long-term psychological and emotional consequences. Finally, cultural and geographical studies gain from the mapping of how place, environment, and cultural context are embedded in memory.

The results demonstrate that unforgettable childhood memories from Siverek are not only individual but also collective, not only psychological but also cultural, and not only past-oriented but also present-oriented. In other words, the act of remembering is simultaneously a reconstruction of personal history and a reaffirmation of cultural identity. Participants' recollections reveal Siverek not only as a geographical location but also as a symbolic landscape inscribed with meaning. Whether remembered with nostalgia, pain, or joy, childhood experiences in Siverek remain central to participants' sense of who they are and where they come from. This underscores the enduring importance of childhood as a formative period that continues to shape adult identities and cultural belonging.

In conclusion, this study offers an extended exploration of childhood memory in the context of Siverek, drawing on interviews with individuals whose life paths span local, national, and transnational spaces. By adopting a qualitative, socio-biographical approach, it illuminates the complex interplay between personal recollection and cultural identity. The findings reveal that unforgettable childhood memories are shaped by joy, nostalgia, and trauma, and that they continue to exert influence on individuals across time and space. Moreover, the research demonstrates the relevance of childhood memory as a topic that bridges multiple disciplines, contributing to a more holistic understanding of human experience. By focusing on Siverek, the study enriches both local and comparative scholarship, offering insights not only into this particular city but also into the broader dynamics of childhood memory in communities marked by migration, cultural continuity, and change. Ultimately, the study suggests that to understand childhood memory is to understand not only the individual but also the community, the culture, and the geography that give shape to early life and its lasting imprint.